

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת שמות

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
18:06	17:33	16:41*	י-ם
18:01	17:29	16:38	ת"א
18:01	17:29	16:37	חיפה
18:05	17:33	16:41	ב"ש

* לנותנים 40 דק: 16:21

תרופה לגלות

במסכת ברכות (ס"ב): קבלה דיסורי שתיקתא ומביעי רחמי, ופירש רש"י: שלא יבעט ביסורין הבאים עליו. עכ"ל. והיינו שכך צריך לקבל את היסורים בשתיקה ולבקש עליהם רחמים, אבל לא ראינו מפורש שאם מקבלם ברצון הוא התרופה ליסורים]. ואולם כעין זה ראינו לרבנו יונה בספר שערי תשובה (שער רביעי אות יב) שכתב וז"ל: ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה אותו צרה, ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לבוא עליו, כמו שנאמר (תהלים ע"ו י"א) פי תמת אָדָם תוֹדֵךְ שְׁאֲרִית תָּמַת פִּתְגָר, פירושו: כאשר צער האדם יודה אותך, כלומר שיודה אותך האדם בעת צערו, שְׁאֲרִית תָּמַת - שהיו מפותחות לבוא על האדם, פִּתְגָר ותעכב אותם ולא תביאם עליו, וזה משל למפתח החרב ומשיב אותה אל נדנה. עכ"ל.

ובסוף דבריו מציין האור החיים הקדוש לדברי הזוהר הקדוש (ח"ב דף קצה ע"ב) שם כתוב: שאע"פ שראה יעקב כי יש שבר במצרים, דהיינו גלות, שם את בטחונו בה' יתברך, ובניו סבלו את עול הגלות ולא שינו את אמונתם ושמו של הקב"ה בגלות היה רגיל בפיהם וכו' ובשל כך זכו לישועות ונסים ואותות רבים. [ואז הוסיף רשב"י לחבריו גם אתם שגולים למקום תורה ממקום למקום בשביל הקב"ה זכאים אתם שיהיו לכם נסים וישועות]. עכ"ל הזוהר. ועל פי דבריו אפשר לבאר שזו היתה כונת יעקב אבינו באומרו יש שבר במצרים, דהיינו גלות, רדו שמה ותקבלו אותה באהבה שכך ראוי לכם לקבל באמונה גזירת הבורא, וזה גם הפתרון לגלות רדו שמה מרצון. [ולפי המבואר באור החיים רק בניו קיבלו ברצון את דבריו ולא כולם, אולם לאחר מכן בעת שהנשים קיבלו ג"כ מרצון הביאו גאולה לכל העם].

והרי לנו רפואה לגלות והיא לקבלה באהבה וברצון, ולא רק כלל ישראל אלא כל אחד ואחד מישראל שיעשה כן הוא יכול לעשות ניסים ונפלאות בכח האמונה והדביקות שלו, ולא רק אז אלא גם בגלות ממש, והוא חידוש גדול שאפילו בשעת הגלות בעת שיש הסתר פנים, יכול האדם לעשות ניסים, וכמו במצרים שהיתה גלות קשה, ולפעמים אנו שוכחים וזוכרים רק את ניסי יציאת מצרים ואת משה אהרן ומרים וחושבים שהם היו שם בניסים, ואינו נכון, שהגלות שלהם היתה קשה מנשוא, יותר מכל הגלויות שהיו לעם ישראל מאז ועד עתה, ואיננו יכולים לתאר את קושי הגלות [וכל הגלויות שעברו על ישראל בכל יוון ואדום אינם משתוות לגלות מצרים, שכולם באות להשלים את החסר בגלות מצרים, ובגלות מצרים זה היה לכל עם ישראל ומכל שבעים האומות היו במצרים והשתעבדו בהם בישראל].

אחים יקרים, גם כיום נמצאים אנו בגלות, (אע"פ שאנו בארצנו, גם גלות יון היתה בעודנו בארצנו ואפילו עם בית המקדש ובכל זאת נקראה גלות), ובפרט שרוב ישראל עדיין בגלות ממש, ובית המקדש חרב ושועלים מחבלים כרם בית ישראל מהלכים בו, ואין בכוחנו להוציאם משם לא בכח גשמי שכל העולם יקום נגדנו, ולא בכח התורה, שכן כולנו טמאי מתים ואסור לנו להכנס כלל להר הבית, ואין לנו אלא להמתין לביאת הגואל, שהוא אותנו ישטר, ויבנה בית המקדש מהר, אלא שאם רצוננו לראות ניסים בתוך גלותנו עלינו לקבל את רצון ה' באהבה, ולצפות במהרה לישועה הקרובה. ה' יזכנו.

בפרשתנו אנו קוראים על השעבוד של ישראל במצרים, אך לפני כן התורה חוזרת שוב על ביאת יעקב וכל בני ביתו למצרים, ומציינת לנו שיוסף וכל אחיו מתו, ורק אז מספרת על השעבוד, ובטעם הדבר אמרו רבותינו (שמות רבה א' ח') שכל זמן שאחד מהאחים היה קיים לא היחל השעבוד, ולכאורה הביאור בזה הוא שמפני צדקותם של השבטים הקדושים, המצרים לא העיזו לגזור עליהם גזירות, או מפני שכל זמן שהשבטים היו חיים האצילו על כל בני דורם מצדקותם ומעשיהם, וכולם למדו מהם, ולכן לא התחילה גזירת הגלות שלא היו ראויים שתבוא עליהם, אולם עם פטירת האחרון שבשבטים הקדושים כבר התחילו עם ישראל להתדרדר רוחנית וזה אשר הביא עליהם את השעבוד והגלות.

ואולם רבנו אור החיים הקדוש בבביאורו לספר בראשית (מ"ו ז') כתב טעם אחר, והוא שכאשר יעקב ובניו ירדו לגלות, הם ירדו ברצון לקיים את השטר חוב שנגזר עליהם ועבדום ועינו אותם, ומכיון שירדו ברצון הקב"ה שילם להם שכרם והפקיע מהם השעבוד, ועיין שם שלפי זה מסביר את לשון הפסוק פָּנֵיו וְגַנְי כָּנְיוֹ אֹתוֹ בְּנִתֵי וּבְנֹת פָּנָיו וְכָל זָרְעוֹ הִבִּיא אֹתוֹ מִצְרַיִם, ולכאורה מדוע חילק הפסוק בין בניו ובני בניו, לבנותיו ובניהם וכל זרעו, ועל כל אחד מהם כותב "איתו", אלא לומר שכל אחד בא לגלות בכונה אחרת, האחים באו איתו מרצון, והבנות (דהיינו דינה, עיין במפרשים מה שביארו לשון רבים), ובנות בניו (יוכבד בת לוי וסרח בת אשר), וכל זרעו (שהם חצרון וחמול בני פרץ בן יהודה, וחבר ומלכיאל בני בריעה בן אשר), באו שלא מרצון. ולכן דוקא מעל הבנים הוסר השעבוד ואילו יוכבד וסרח סבלו השעבוד. [ואולם גם בני הבנים שנוולדו במצרים סבלו את עול השעבוד מפני שהם לא באו מרצון].

אלא שצריך להבין מדוע הבנים קיבלו ברצון את הגזירה ואילו הבנות לא קיבלו מרצון את הגזירה וכמו כן בני בני הבנים, ובטעם הבנות אפשר לומר מפני שהן בעלות רגש ונקשרות למקומן ולמצבן וקשה להם לשנות ולצאת ממנו, [וכמו שראינו אצל דינה הובא ברש"י (מ"ו י'), ע"ש], וכן בני בני הבנים מפני שהיו קטנים באותה העת, וטבעם בגיל זה כמו הנשים, והם דבוקים באימותיהן, לכן רצו להשאר במקומם בארץ מולדתם, ולא קיבלו ברצון את גזירת הגלות. אולם לאחר מכן גם הנשים תיקנו את מעשיהם וקיבלו את הגלות ועול השעבוד ברצון, שהרי היו מוכנות ללדת אע"פ שידעו שבניהם נזרקים ליאור, וזה מראה שמקבלות את גזירת הבורא ברצון ובלי חשבון, ולפי דברי אור החיים הקדוש מובן מפני מה נגאלו ישראל בזכותן, וכמו שאמרו רבותינו (סוטה י"א:): בשכר נשים צדקניות נגאלו ישראל, דוקא מפני כך שצדיקו עליהם את הדין וקיבלוהו באהבה [ואולי לכך קראום רבותינו צדקניות, מלשון צידוק הדיון]. וזה שכרם שנגאלו כל ישראל בגללם, שכידוע הנשים במצרים הגיעו לאמונה גדולה, והם חיוזקו את בעליהם שלא ליפול ברוחם, כמבואר בסוטה (שם).

ועכ"פ נמצא דבר נפלא, שהבנים לא הרגישו בשעבוד מפני שקיבלו ברצון גזירת הבורא יתברך, וקבלת גזירת הבורא היא רפואה, ומביא על כך האור החיים פתגם בארמית: סמא דיסורי קבולי, ופירושו שהרפואה של היסורים היא קבלתם, [ואמנם לא מצאנו פתגם זה כמות שהוא בדברי חז"ל, אמנם מצאנו קרוב לזה את דברי הגמרא

מחסות
לוח ניסן
מסכים וידידות
לכתיבת נסות וידידות
077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולרפואה שלימה למזכה הרבים ר' יצחק ענבי בן נעמי נעימה הי"ו

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליום שבת (תפלת מוסף)

קנב. עוד כתב בחמדת ימים (שבת פרק י"ג) שלפני מוסף יאמרו לשם יחוד וז"ל: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו וכו' הנה אנכי בא להתפלל תפלת מוסף של שבת לשלמה פרים שפתינו, ולהוסיף על המאורות עליונים למעלה, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרהו, ותשב באיתן קשתו ויפזו וזרועי ידיו מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל, אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, נפשי ישוב ינחני במעגלי צדק למען שמו. ויהי נועם ה' אלהינו וכו' יהיו לרצון וכו'. עכ"ל. וכך הובא בספר בית מנוחה. [אולם במקום לכתוב "ל"שלמה פרים שפתינו כתב הנה אנכי בא וכו' ו"ג"שלמה פרים שפתינו, ותפס לשון הפסוק (הושע י"ד ג), אמנם לענ"ד הוא טעות, שמתחיל בלשון יחיד "הנה אנכי בא" וכו' ומסיים בלשון רבים "ונשלמה" וכו'. ועוד שכאשר כותב ונשלמה, אינו חוזר על ה"אנכי בא" ואינו מובן שזה חלק מרצוני וכונתי]. אולם בסדור "עבודת השם" הביאו לשם יחוד שונה מזה, לשם יחוד וכו' הנה אנחנו באים להתפלל תפלת מוסף שתיקנו רז"ל לתקן וכו' ולעשות וכו', והוא על משקל הלשם יחוד של שאר התפילות רק שינוי לתפלת מוסף.

קנב. כתב המגן אברהם (סי' רל"ג ס"ק ח), שלפני מוסף יטול ידיו לתפילה מאחר שהיה הפסק והיסח הדעת במכירות המצוות, ואם לא הסיח דעתו אינו צריך ליטול ידיו. [ומבאר בדבריו שלימוד תורה אינו הפסק, ואינו צריך ליטול ידיו שנית, ואפילו אם ישנה דרשה לפני מוסף, וכ"ש קריאת התורה שאינה הפסק אפילו אם יאריכו בה]. ואולם מדברי הראשונים והשו"ע שלא הזכירו ליטול ידים קודם מוסף ואע"פ שהזכירו את ענין המכירות, נראה שסוברים שמן הסתם האדם שומר את ידיו כל זמן היותו בבית הכנסת, [וכן ראיתי להאליה רבה (שם ס"ק ז) שחלק על המ"א מסבתו, וכתב שכל זמן שהוא בבית הכנסת אין צריך ליטול ידיו למוסף שמן הסתם אינו מסיח דעתו], וכך נראה שהמנהג כיום, שהרי אנו רואים שכולם עושים מכירות וברכות והשכבות ואף מאריכים בהם, ובכל זאת אף אחד אינו נוטל ידיו קודם תפלת מוסף, [ובאמת שהוא דבר קשה שכל הצבור יקומו ויטלו ידיהם לתפלת מוסף, ודבר זה יצור המולה בבית הכנסת].

קנב. ומה טוב שלפחות ישפשו ידיהם בכל דבר שמנקה כגון בטישו או במטפחת, [וכעין זה כתב בשערי אפרים (שער י' אות מ"ז) שאם אין מים מזומנים לפניו ואינו יודע אם הסיח דעתו ינקה בכל דבר שמנקה], אך לא ישפשו בקיר בית הכנסת [מחשש שימוש של חול בבית הכנסת, וכ"ש קינוח שהוא שימוש של גנאי, ונלמד בקל וחומר משיטת בגדים על גג בית הכנסת שאסור (כמבואר בביאור הלכה ס"ו קנ"א ד"ה יש להסתפק), ואף אם ידיו נקיות מ"מ הוא משפשו לשם נקיון ואין זה ראוי בבית הכנסת], וגם לא ישפשו בשלחן או בספסל [שהרי כל כלי בית הכנסת דינם כבית הכנסת עצמו כמבואר ברמב"ם (פי"א מתפלה ט"ו), והובא בביאור הלכה (ס"ו קנ"ב ד"ה דבר)]. ומ"מ כדאי שכל אחד לעצמו ישתדל שלא להסיח דעתו מטרת ידיו אף בשעת המכירות, שאז לא יצטרך ליטול ידיו לכל הדעות, ואם יודע שהסיח דעתו, יקום ויטול ולא יתעצל, שאז מן הדין הוא צריך ליטול (כמבואר בשו"ע סי' צ"ב סעי' ה). [אלא שגם בזה אם אין מים מזומנים לפניו אינו צריך ליטול (שו"ע שם) ומ"מ ינקה ידיו בכל דבר שמנקה (משנ"ב שם ס"ק כ"ו), ואולם אם חינך בראשו או שנגע במקומות המכוסים צריך ליטול ידיו בדוקא (שו"ע שם סעי' ז), ואפילו אין מים מזומנים לפניו צריך ללכת לחפש מים (כמבואר בשו"ע שם סעי' ד), ואם הוא בביתו או בבית הכנסת די שיחפש מים עד שיעור י"ח דקות ממקומו (כמבואר בביאור הלכה שם ד"ה אבל)].

קמט. תפלת מוסף של שבת היא כנגד קרבן מוסף שהיו מקריבים בבית המקדש ביום השבת, בנוסף לקרבן התמיד שהיה קרב בכל יום (כמבואר בברכות כ"ו), ותחילת זמנה מיד בבוקר ולכן טוב הוא להקדימו מיד אחר תפלת שחרית (שו"ע סי' רפ"ו סעי' א), ונמשך זמנה כל היום אך מ"מ לכתחילה אין לאחרה יותר משבע שעות מעלות השחר (ברכות כ"ו. וכ"ה, טוש"ע שם). וכל אדם חייב להתפלל תפלת המוסף (שם סעי' ב). וכידוע לפי דברי המקובלים מעלת תפלת מוסף יותר מתפלת שחרית, ובספר חמדת ימים (שבת פרק יג) כתב וז"ל: תפלת מוסף של שבת מרוממת היא מאד במעלתה נשגבה על הוד יקר תפלת של שחרית. ע"כ. ולכן אע"פ שהשעה כבר מתארכת וממהרים לצאת לסעודת הבוקר, לא יתפללו תפלה זו בחופזה אלא במיתון ובכונה.

קנ. ואמנם הנשים פטורות מתפלת מוסף, מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ואינה תפלה של בקשת רחמים, [והיינו גם למי שמחייב את הנשים בג' תפלות, מ"מ פוטרם מתפלת מוסף מטעם זה, כמבואר בצ"ח (ברכות כ"ו, ד"ה ושל מוספיו), והביאו הבית מנוחה (בדנים השייכים למוסף הלכה ו'), והגרע"א בהגהותיו לשו"ע (סי' ק"ו ס"ק א)], ואם רוצות להחמיר על עצמן ולהתפלל מוסף, ישנם הסוברים שרשאות (הצ"ח שם), והיינו לדעת הרמ"א (סי' י"ז סעי' ב' בהגה, וסי' תקפ"ט סעי' ו' בהגה) שסובר כן בכל מצות עשה שהזמן גרמא שנהגו הנשים לברך, אבל לדעת מרן השו"ע (שם ושם) אינן יכולות להתפלל. ועיין בדברי מרן זיע"א בשו"ת יבי"א (ח"ב סי' ו' אות ו' וז') שהעלה שנכון שלא יתפללו אך מי שמתפללת אין לגעור בה. אולם לאחר מכן בספר חזון עובדיה (שבת ח"ב ע"ג ר"ד ואילך) פסק שאף לכתחילה יכולות הנשים להתפלל מוסף, מכיון שישנם הרבה פוסקים שסוברים שגם מוסף נחשבת תפלה של בקשת רחמים, ואם רוצות הנשים להתפלל מוסף רשאות. וכן עיקר.

קנא. כתב בספר סדר היום (סדר שחרית של שבת): וידוע הוא שתפלת מוסף היא במקום קרבן מוסף, ולכן ראוי לכוין בה על זה הענין שתהיה חשובה תפלתנו במקום קרבן לכפר על כל ישראל אחינו. והוא קרבן מיוחד ליום השבת והם שני כבשים בני שנה ושני עשורונים סלת מנחה בלולה בשמן, רביעית שמן לכל עשרון כדין כל מנחה, ויין לנסך רביעית לכל כבש שהוא חצי לוג יין. וכן צריך בכל מוסף ומוסף שאומר מה ענין הקרבתו במקדש בפרטות ולכוין בתפלתו שתהיה רצויה לפניו יתברך כאותו קרבן המוטל עלינו להקריב. עכ"ל. ובספר עבודת המקדש למהר"ם די לונזאנו זצ"ל (דף ל"ב בנדמ"ח) כתב לומר קודם תפלת מוסף את סדר העבודה של קרבן מוסף שבו מפרט את כל פרטי עבודת קרבן מוסף. והביאו בספר חמדת ימים (שבת פרק י"ג) והוסיף לפניו לומר את הפסוקים מהתורה (במדבר כ"ח ט"ו) המדברים על קרבן מוסף שבת, [ואמנם עיין מה שכתבנו לעיל הלכה ט"ו לענין אמירת פסוקים אלו בתוך הקרבנות, ושם העלינו שאפשר לאומרם אחר תפלת שחרית, ולפי דברי החמדת ימים נראה שנכון יותר להסמיכה לתפלת מוסף], ובסדר בית מנוחה (דף קצ"ז) הוסיף להביא אחר סדר העבודה את התפלה אלוקינו ואלוקי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו, שתיקנו רבותינו לאומרה בתפלת מוסף של ג' רגלים. [וכבר ראינו שהוסיפו לומר תפילה זו בהזדמנויות שונות, וכגון אחר תיקון חצות, ובתפלה שאחר התשליך ואחר ברכת האילנות].

